

בענין הנ"ל, ביאור בדעת האוסרים (תשובה ז')

לכבוד בן גיסי היקר והנעלה
מה"ר שמואל דוד רייסנר נ"י

אחדש"ה

ע"ד בקשתך שאבאר דעתי בדברי האוסרים (וביניהם הרה"ג מהר"י סילמאן שליט"א), ומענה בפיהם דעל ברחק עובדין ע"ז במעשה תגלחת, א) שהיו יכולים להתגלח בביהם ולמה עליהם לבא עד לבית הע"ז לזאת, ושמע מינה דיש בזה ענין עבודה, ב) וכי היו מניחים לישראל לגלחם, ועל ברחק מחמת יראתם שדוקא אחד מהם יעשה זאת, ג) שהסביבה על ידי בית הע"ז מקודש אצלם, ומזה שבאים להתגלח שם על ברחק דבכלל עבודה, ד) בספר המצות להרמב"ם (ל"ת ו') מפורש שזה מעשה כמורש, ואם כן יש בתגלחת ענין עבודה, ובהו אתחיל.

א

תשובה: כן היא לשון הרמב"ם, כי מי שעבד חוץ ע"ז שחיה בלחיה מין שיהיה מן העבודות, הנה הוא חייב כרת, ובתנאי שיעבוד חוץ כדרכה, כלומר בדבר שדרכה שחיעבד בו, כמו פועל לפעור וזורק חבן למרקולים ומעביר שערך לכמוש עכ"ל, אך בנדון דידן לפי מה שכתבתי ח"ן ט"ס התגלחת נחשב לעבודה, וט"פ ח"ן במעשה גילוח של הספר ענין של עבודה כלל, ועיין להלן (אות ג').

ובאמת ממה שכתב הרמב"ם (ספ"ח ט"ז) ובחיטוך (מל"ה כ"ט) דרך עבודה של כמוש להעביר שערך, פשטות הדברים מראה שיהיה מעביר השערות בעלמו לפניו, וכמו שפיעור לפעור וזרקו למרקולים (שכתב שם הרמב"ם ובחיטוך), ויש לעיין בענין העבודה, אי היה עבודה ויוול (כמו בפעור), או הקרבת השערות שחיו ונתנים לפניו (כמו באבני מרקולים), אבל פשוט דבסתם מנהג בעלמא בדרך הלכשהם וכדומה, לא היו בכלל עבודה, וכן מצינו ברמב"ם (פי"ב מהלכות ע"ז הל"ה) ח"ן מגלחין פלחי הראש כמו שחיו עושין עובדי עבודה זרה וכומריהן שנאמר לא תקיפו פלח ראשכם, (ובכ"ז) דרך כומרי ע"ז היה להשחית זקנס ע"כ, (ועיין בטור (רי"ס סימן קס"ה) שכתב על דברי הרמב"ם וז"ל, זה אינו מפורש ואין לנו לריבין לבקש טעם למלוא וכו', עיי"ש ובבית יוסף ודרכי משכ וכו').

ומשמעות דברי הרמב"ם שלא היה בזה עבודה לע"ז כלל, אלא היו בכלל חוקות העכו"ם, עיי"ש בטורי זהב (סק"ח), וברמב"ם (שם פי"א ה"ח) ח"ן הולכין בחוקות הגוים ולא מדמין להם לא במלבוש ולא בשער וכיוצא בזה ע"כ, הרי לפניך דלאו כל חנפין שוין, דיש העבדת שער שיהיה לשם עבודה זרה, וכמו שפושין לכמוש בפניה, ויש מנהגים בגילוח השערות שאינו אלא דרך לבושם של סתם עובדי כוכבים וכומריהן.

וגדולה מזו מצינו לגבי חיבור שריטה לע"ז, ברמב"ם (פי"ב שם ה"ג) וז"ל, וכשם שהגוים שורטין בצפרם על מיתתן מפני הכער, כך היו חובלין בעלמא לעבודה זרה, שנאמר ויחגודו כמשפסם, גם זה חסרה חורה שנאמר לא תחגודו, אלא שכל המת צין שרט בידו וצין שרט בכלי לוקה, ולע"ז בכלי חייב מלקות בידו פטור עכ"ל, והקשה בכסף משנה וז"ל, ותמיכה לי מלחא הא עבודה זרה, (א"ה ככתוב (מלכים א' י"ח) ויחגודו כמשפסם בחרבות וברמחים, וכדאיתא בגמרא מכות דף כ"א ע"ב), וסקילה נמי ליחייב, ויש לומר שלא היו עובדין חוץ כן אלא שהיו עושים כך כדי שתתעורר לענות אותם כפי מהשגחם המשובשת עכ"ל, וכעין זה בנמוקי יוסף (מכות שם והובא בבית יוסף סימן ק"ט) דלאו בעובד עבודה כוכבים מיירי, דאם דרכה בכך אידי ואידי חייב, אלא שורט לעבודה כוכבים כחק העובדי כוכבים ואוחזו דרכו בכלי ולא ביד עכ"ל, (אמנם ברש"י (שם ד"ה ביד, הובא בר"י שם) משמע דכולה סוגיא דגמרא מיירי בשחין עבודה זרה, עיין תוספות שם, אך בדעת הרמב"ם אי אפשר לפרש כן, ועל ברחק כדברי בית יוסף, ועיין עוד צריעב"א דמיירי בדרך עבודה זרה, והיולא מדבריו דחייב מיתה בזה, וזה דוחק בסוגיא בגמרא שם, דהרי החיוב בשריטה למח אינו אלא מלקות ומוכח מזה דברי הרמב"ם), הרי דאף במעשה שפושין לפני ע"ז ומחמת אמונתו, שייך שלא יהיה לשם עבודה שאין כוונתו לעבוד לה בזה, ואם כן עאכ"כ בנדון דידן שאין מתגלחין לפניו כלל, (ואף לא בבית ע"ז), ואשר מבורר לפי דחיהם שאין בזה ענין של עבודה, וגם המתגלחין ח"ן עושין מעשה, פשוט דאין בזה חשש ע"ז, וכל שכן שלא יעלה על הדעת דיש נדוד עבודה במעשה הגזיזה של הספרים, והדברים ברורים ופשוטים.

ובתשובה הרמב"ם (סימן ק"ט) כתב וז"ל, ובאמת שחיו לישמעאלים מקודם באותם

בענין הגי'ל, ביאור בדעת האוסרים (תשובה ז')

לערך מאה אלפים לשבוע, ומלא שאחד מעשרה אחוים מתגלחים שם, ואלו למד באים, ועל כרחך שאין הביאה חלויה בחגלחת, (וכן אמר השליח שאחת מארבע משפחות מהבאים מתגלחים), ומי שעליו להחלל מגלחים כל שער ראשו שם על ידי המומחים בזה, ומחמת ששם מנדבין אותו, וכך נהגו, ולא נמלא לא צעירם ולא נספריהם שיש ענין עבודה בעלם הגילוח.

ועצם הגילוח לא נעשה לא על ידי כומר (שעושה כל העבודות לע"ז בבית ע"ז), ולא במקום עבודה של בית ע"ז, ולא לפני ע"ז, ואם שכל הסביבה מקודש להם, מכל מקום אין הסביבה מקום עבודה לע"ז, וכן בבתי מלון, ומכיכי חיתי שעלם הגילוח הוא עבודה לע"ז, וזו, ומכל מקום מחללה שם כדי שהע"ז ירגיש מסירת נפשו, שמסיר שערותיו כדי לנדבם, (וכבר כתבתי שיש שמיאמים קצת שערות לחוך בית הע"ז מחמת זה), וכדי שירגיש הע"ז שהכניע עצמו (על ידי שהסיר חפצותיו), ובכל זאת אין עלם החיתוך בכלל עבודה, וגדולה מזו הבאתי בסמוך דעת הרמב"ם לענין שריטה לפני ע"ז ודרכה בכך, שאינו בכלל עבודה, אלא יש בזה איזה ענין מחמת אמונתם, וק"ו ב"ב של ק"ו בדון דין שאין כאן עבודה לא בעלם החגלחת, וכל שכן לא במעשה הבזיזה של הספרים, ואפילו אח"ל שנחלשל מעבודת כמות, כל שאין מכוונים לעבודה בגילוח, מעשה אבותיהם צדיהם, וכנ"ל דברי הרמב"ם לענין פריעת ראש דיממאלים, ובודאי לא לזו הכוונה את הספרים שיכוונו בעת חגלחתם לעבוד ע"ז (כדי לאסור השערות כהנאה).

ודו"א בדבר אשר דברתי (ר"ש תשובה ב') דיש לחלק בין אם הענין שהגילוח הוא העבודה, או שהגילוח הוא כדי שיכיו השערות מסולקין (וע"ז יהיה כמוול), וכדי שיוכל לנדב השערות, עוד ביאתי בתשובה דאפילו אם יש ספק בעלם הגילוח, יש כאן ספק ספיקא מחמת החולקים על הרמב"ם (הרמב"ן ודעימיה), וסבירא להו דתקדושת לא נאסר אלא בדברים כעין פנים (ולא בשער).

ג

ודג"ה יש שטוענים דמאחר שהמגלחים כוונתם להסיר שערותיהם לשם עבודה זרה, ומחכוונים לעבודה בגזיזה (ואולי חייבין עליה מיתה למ"ד מסייע יש בו ממש מן החורה), אם כן הספרים שמגלחין בשליחות ועל דעת המחללה, עובדין עבודה זרה בעלם הגילוח,

המקומות שלשה מיני עבודה זרה, פטור ומרקולים וכמות, והם עלמם מודים בדברים אלו היום וקוראים להם שמות בלשון ערבי, פטור עבודתו שיפטור עצמו לפניו או שיניח ראשו ויגזיח ערותו למולו כמו שאלו הישמעאלים משחחיים היום בחפלתם, ומרקולים עבודתו צריגית האבנים, וכמות עבודתו צפריעת הראש ושלל ילכש בגד חפור, ודברים אלו כולם מפורשים וידועים אלם מקודם שהעמוד דת הישמעאלים, אבל הישמעאלים היום אומרים זה שפטר ראשו ושלל ילכש בגד חפור בחפריות, הוא כדי שנקט לפני הקל יתעלה ולזכור האיד יעמוד אדם מקברו עכ"ל, שמע מינה דעבודה כמות צפריעת הראש ולא בגילוח, (ושמא יש לומר דהעברה שער שכתב הרמב"ם בספר המלות לאו גילוח הוא (דאם כן הול"ל לגלח שער), אלא הוא לשון מטביר בנו למולך, ובלשון רש"י (סוכה דף ל"א ע"ב ד"ה לולב) שטביריה בלולב להעבירו לפניו עכ"ל, ודו"ק).

אך לכאורה יש להביא ראיה מקרא דישיעיה (עו, ב) עלה הבית ודיבון הבמות לבני וגו' מואב יילול בכל ראשו קרחה כל זקן גדופה, ופירש במלודות דוד, מואב עלה לבית העבודה כוכבים וכו' עלו על הבמות לבכות שמה בחושבם שהעבודה כוכבים חרמם עליהם וחילום ע"כ, הרי מפורש שבאין אגשי מואב לכמות (ע"ז שלהם, ככחוב במדבר (כא, כט) חוי לך מואב אבדת עם כמות) לקרוא ראשיהם ולגדע זקניהם, אמנם ברד"ק שם כתב כי כן המנהג לחלוש שער הראש על נער הגדול ועל אבל לגלח הזקן וכו' עיי"ש, וכן פירש במלצ"ס שהזקן היה נכבד אלם יותר ולא מרטו שערותיו אם לא נגע היאוש במעמקי לבם ע"כ, ודברי המפרשים מוכרחים ויגיד עליו רעו (ירמיה מ"ח) שכתב שם (ז') ויחא כמות בגולה כהניו ושיריו יחדיו, ושם (ל"ה) והשבתי למואב נאם ה' מעלה במה ומקטיר לאביו, (ופירש במלודות דוד, לא יהיה מי מעלה עולה על הבמה כי יהיו ערודים באבלם), ושם (ל"ז) כי כל ראש קרחה וכל זקן גרטה ועל כל ידים גדדה ועל מחנים שק, ושם (ל"ח) שברתי את מואב וגו', הרי דאחר השבת עבודה כמות יחלבו בקריחת ראש זקן בשק ומספר (עיי"ש מלודות ורד"ק), ואין בזה ענין של עבודה כלל.

ב

ועל הענין למד באים להחללה שם דוקא, הנה לע"ז זו באים יותר מחמישים מיליון נפשות בשנה, באופן שמגישים יותר ממיליון לשבוע, והמחללים הם

בענין הנ"ל, ביאור בדעת האומרים (תשובה ז')

ולפי זה הספרים חייבין מיתה לכולי עלמא מכיון שטובדין במה שדרכה להעבד, ולמאי דנקטינן בשו"ע לענין הקרובות דסגי בכעין זביחה כשעבודתה בכך, (דלא כדעת הרמב"ן והרי"ט) דלא נאסר עד שיבא כפנים ממנה, נאסרו השערות מדין הקרובות ע"ז.

ודברים הללו משובשין טובא, לא שרירין ולא קיימין כלל, דלוקשטא אפילו אם היו כולם מגלחים שערותיהם בעצמם ולשם עבודה, אי עיקר כוונתם להסרת השערות לשם ניוול, ליכא כעין עבודה זביחה בעלם הגילות, כיון שאין כוונתם להקריב השערות על ידי שצירתן, ודבר זה מבואר בדברי הראשונים (הוצא בתשובה ב' אות ג') לענין נרות שמדליקין הכומרים בפני ע"ז לכבודה, (ויש בזה עבודה, וכמו להבדיל אה"ה הדלקת המנורה, ומסתמא חייב המדליק מיתה כיון שעבודתה בכך), דאע"ג דיש בעלם ההדלקה שצירה והקטרה, לא היו כעין זביחה או הקטרה, שאין מחכונין לעבודה בשצירה השפעה או הקטרתה, וכמו שנכתבו דבריהם לעיל בדברינו שם, והוא הדין בגילוח לשם ניוול אין ענין עבודתה לשנות מליאות השערות ממחומר לחלוש אלא להסיר תפארת האדם ולעשות אותו מכוער, ולא דמי כלל לשבר מקל בפניה, דכונת העבודה שישבר המקל לכבודה, וכן פרכילי ענבים מחכוין לעבודה בחתיכת האשכול לכבודה ולזרכה לדעת הרבה ראשונים, ואף לא דמי לפרכילי ענבים שצנרן מתחלה על דעת להביאן ולהקריבן לפניה, דנאסר בזה לדעת הרשב"א (אחר שהקריבן לפניה), שהרי אין מציאין השערות לפניה כלל, (ובלא"ה כבר ביארנו לעיל דעת הרשב"א דדוקא פרכילי ענבים נאסרו בזה דדמי לביכורים), ונמלא דבשום ד' אין כאן גילוח לשם הקרבות השערות כלל.

וצאכור"ב לפי אמיחת מליאות הדברים בנדון דידן, שאותן העובדים שבאים למלאות רצון עינופס לנול עלמן, אין עושין מעשה הגילוח כלל, אלא באים לספרים בעלמא (שפלים ונבים) שינוולו אותם, דמוכחא מלתא דאין שום עבודה לשם הקרבת השערות על ידי שצירתן, ועוד הדברים מוכיחין שאין עבודה במעשה הגזיזה כלל (אף לא לשם ניוול), ועל פי זה פשוט דליכא כלל דעת המחללה העובד כונת עבודה והקרבנה במעשה גילוח של הספר, וליכא מדנד הקרבנה בחלישת השערות.

(וב') שכן מאחר שאין מציאין השערות לפניה כלל כאורחא דמלתא בכל תקרובת שמציאין לפניה

לפניהם מן הקלקליון כמבואר בגמרא, (וכמו שכתבו החוסטות (חולין דף מ' ע"א) בשחט בהמה לפני ע"ז דאורחא דמלתא נקט עיי"ש), ואם כן בנדון דידן מהתמא חין חולין דלשם הקרובת נגזז, וכן פרכילי ענבים שצנרן שלא בפניה כדמשמע בגמרא, או ככרות שנילושו שלא בפניה כמו שכתב הרשב"א, סוף סוף נשברו לשם הקרובת ועל דעת להביאן לפניה, כדחנן במתניתין מלא בראשו, וכן בדברי הרשב"א שם מוכח דעיקר טעמא לאסור בככרות משום שחושבין שהע"ז מתרלה בכך במה שמיחן לפניה, ושם נאסר משעת הלישה שנטעם לשם הקרובת וכמו שנכתב, וגדולה מזו כתבתי (בתשובה ב') דכיון שאין המחללים מנוולים עצמם לפניה כמו שפוערין לפעור וכדומה, (וגם שלא בבית ע"ז, וכל שכן לפי מה שכתבנו דעל פי דתיהם אין התגלחת נחשב להם עבודה, עיין לעיל (אות א')) בענין שריטת לפני ע"ז דשלא נחשב עבודה, יש ללדד שאין שעה התחלת הניוול ע"ס העבודה, (אלא עושין זאת סמוך ונראה לה שחזכרם בזכרון טוב בשביל מסירת נפשם), ואין מחכונים לעבוד ברגע הגזיזה, אלא יש להם ענין להיות מנוולים לכבודה, והניווול הוא ללכת בלי שער (לא ע"ס החיחוך שנטעם ברגעים אחדים במקום תגלחת), ומקיימים זה כל ימי המשך נוולותן).

וצ"ל דטענה זו מעיקרה ליתא, דלא מהני כלל מחשבת הבחין להתגלח (לשם עבודה) למעשה גילוח של הספר, דהרי אפילו בשחיטת בהמה לע"ז שאין לך הקרובת גדולה מזו, נקטינן (יו"ד סימן ד' סעיף ג') ובש"ך שם סק"ג) דישראל ששחט בהמתו של עובד כוכבים, אפילו חישב העובד כוכבים לעבודה כוכבים ושחט בהשחט, כשירה אפילו לאכילה, דזה מחשב וזה עובד לא אמרינן ע"כ, הרי דלא אמרינן דהשחט בשליחותו על דעתו קא שחיט, ועיין בלבוש (שם) בטעמא דמלתא דאין שליחות לעכו"ם (ובפרי מגדים (שפתי דעת שם) חמה דלפי זה ישראל שחט וחבירו חושב אסור דיש שליחות עיי"ש, ויש לומר דאין שליח לדבר עבירה ודו"ק), והגם דיש לדון בעכו"ם ששחט בהמה של עכו"ם שהשחיט לשם עו"כ קא מכיון, דאע"ג דקיימא לן דחסם מחשבת עכו"ם לאו לעבודה כוכבים (עיין ש"ך שם), אולי באופן זה יש לחוש דגם מחשבת השחט היתה לע"ז ונאסרה בהמה, מכל מקום היינו דוקא בשחיטת בהמה שדרך עבודתה במעשה שחיטת לשם ע"ז, אבל בנדון דידן שפיקר העבודה היא שהמחללים (שאין עושים מעשה)

בענין הגי'ל, ביאור בדעת האופרים (תשובה ז')

מניחים עצמם להחזוול לשם ע"ז, פשוט דאין מקום לבדות ולומר דכיון שהפריים מגלחים בשליחות המחלחים שמחכוונים לעבודת ניוול, להכי גם הם מתכוונים לשם עבודה חדשה לעבוד עבודה זרה בעצם גזירת השערות וברוך, וכבר הובא לעיל מדברי הראשונים לענין חיחוק מעות, דזכ מחשב וזה עובד לא חמריקן, ובטכ"ס קא מיירי וק"ל.

ד

אחר"י כתבי כל זאת ראייתי שהגר"מ שטרנבוך שליט"א בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סימן רס"ה) כתב, דאע"פ שאין בתגלחת עצמה שום פולחן רק המטרה להסיר השערות העמאים לפי אמונתם (שלא יכנסו לבית חילוחם), מכל מקום הרי המחלחות רואות בעצם גילוח השערות מסירות נפש ועבודה בעצם ההחלחות, ולכן עושות כן סמוך לבית האלילים, ולא מחנדות השערות לנורך אלילים, שלא יודעה כלל שמוכרים ומרויחין, רק כל כוונתן לעשות בזה נחת רוח לאלילים וכ"י ע"כ, (וניכר מדבריו שלא היה צדי במילואה הדברים), הנה הדבר מבואר בגמרא דיש ענין של עבודה לע"ז ויש ענין של הכשר, כמו בשוחט על מנת לזרוק דמה או להקטיר חלבה ולא נחכוין להיות שחיטה זו עבודה לעבודה כוכבים, וכל האיסור בזה משום דמחשבין מעבודה לעבודה, ובשוחט על מנת להוליך או לקבל דמה לא נאסר כלל, כאשר הארכנו לעיל בדינים המפורשים הללו (תשובה א' אות ה'), ואם כן לפי דברי הגר"מ דלפי חק דחיהם עיקר הגילוח הוא ענין של הכשר, פשוט דאע"ג שעושין זה בסביבות בית ע"ז שיראה הע"ז אין שמכיוון ומכשירין עצמן במסירות נפש, מכל מקום כל זמן שאין דרך עבודתה בעצם הגילוח לא יעלה על הדעת שיש בזה איסור חקירות, (וכי רחילה לפני כניסתם לבית ע"ז בבורית באופן שמשחברת, כדי שלא יכנס שהוא מלוכלך, ייחשב לעבודה, ובבורית הנשאת תיאסר בהנאה, אחמה), וכן מסתמא אין לחלוא בדרך כלל שעושין לשם כונה אחרת משל הכשר בעלמא כפי אשר הוא בדחיהם, (ואפילו אי חיתרמי שאלה מחכוין לעבוד בגילות הרי אין דרך עבודתה בשערות כלל, ונקטין כדעת רש"י (לעיל תשובה א' אות ב' סעיף ג') דלא נאסר בזה).

ובבר נחבאר בסמוך, דאפילו אי כונתם לעבודה ניוול, ליכא עבודה בעצם החלישה, ועוד והוא הפיקר, שאין המחלחים (שצאים לגוול עצמם) עושים מעשה

הגילוח כלל, ובתשובות והנהגות (שם) כתב על זה וז"ל, דכן אחת דאף שהמחלחות כוונתן לע"ז אבל המחלחות אחתם שהוא עושה למעשה את הגילוח אינו מחכוין בזה לע"ז אלא להרויח כסף, מכל מקום לענין עבודה זרה סגי במעשה כל דכו דמסייע ע"כ, ולקושטא אף לפי דבריו פשוט שאין כונה העבודה של המחלחות לעבוד בסיוע זה, אלא אי הוי בכלל עבודה עיקר העבודה שיתנוול שם לכבוד ע"ז, ולכן לא שייך בזה חקירות כלל, כיון שאין כונתו לעבודה במה שמסייע במעשה הגילוח, (ועוד דגילוח לשם ניוול לא מקרי הקרבת השערות כר"ל), אך בלא"ה כבר ביארנו לעיל (תשובה ה') דהמחלחות המסייע אינו עושה מעשה שצריך לע"ז, וכל שכן למ"ד מסייע אין צו ממש, ומה שכתב דע"ז סגי במעשה כל דהוא, כדליתא בגמרא (חולין דף מ"א ע"ב), אינו ענין לכאן כלל, דהתם מיירי לענין שחט צו פורחא דנאסר בזה, (ודלא כדעת הטורי זהב (י"ד סימן ב' ס"ק י"ד), עיי"ש בנקודות הכסף), ועיין שיעה מקובלת (שם) בפירוש הגמרא דס"ד דגרע משנים אוחזין בסכין דלאו מעשה רבה מיקרי כיון דחצריה מסייע בזה, מכל מקום מעשה כל דהוא נמי לא מיקרי דכחו מטורב בכל השני סימנין, ואחא רב הונא לאשמועינן דכך לי סימן אחד לבדו כשני סימנין בשיתוף, והיינו מתניתין דחנן שנים אוחזין בסכין ע"כ, (ועיי"ש עוד דבריו הנחמדים בפירוש דברי רב הונא דנקט סימן אחד דמתניתין קא מיסחייטא), אבל ללמוד מזה דהוא הדין גדלא שחט אפילו מקלח ואף לא אחז בסכין כלל אלא כסף ראשו שיבא נחשב בזה מעשה זביחה, אינו אלא דבר נדון.

(וידע) דהא דסגי בזביחה פורחא, כל זה דוקא בע"ז שדרכה בזביחה, אבל אי אין דרכה משמע ברש"י (סנהדרין דף ס"ב ע"א ד"ה חסוק) דדוקא שחט סימן אחד לעבודה כוכבים, דאשכחן לה הכשר גבי חטאת העוף בפנים עכ"ל, (ועיין מנחת חינוך (מורה כ"ו אות ח') דמאד לפי מסקנת הגמרא שם דלריך שני סימנים), ומזה קל"ה הוכחה לשיטת רש"י דאינו חייב ולא נאסר בשגר מקל אלא כשעבודתה במקל, (עיין רש"י שם ד"ה שגר), אך לפי דעת הראשונים בדעת רש"י דדמי יותר לזביחה אין לריך שיבא עבודה בכך כמו בשוחט חגב ובעל מוס (כמו שנתבאר בתשובה א' אות ב' סעיף ה'), לריך לומר דסימן אחד וכל שכן זביחה פורחא גרע משגר מקל או שחט חגב ובעל מוס שזבחו לגמרי, דבמעשה זביחה כל דכו אין שם זביחה

בענין הנ"ל, ביאור בדעת האופרים (תשובה ז')

ושבירה עליה, ועכ"פ לדעת הרמב"ם דאפילו חנב ובעל מוס שאין דרכו בכך אינו חייב ולא נאסר, לכאורה הוא הדין בזביחה פורתא, (עיי"ש במנחת חינוך אות ג'), ומזה הוכחה למה שכתבתי בתשובה (שם סעיף ו') דאין דרך עבודה בכך דחייב משום איבה יעבדו, שוב נאסר מדין תקרובת דכעין זביחה, וכדמוכח בגמרא חולין (דבסמוך), ולדעת הכסף משנה (לעיל שם) נריך לומר דהעיקר שגוף הנקרב שמקריבין לה לא ראו לפניו, וסגי בכעין זביחה (ודלא כהמנחת חינוך ודו"ק).

ה

ויש מקשים, והלא כפתע בין ההיתר להאיסור, ומה ראיה להקל כשהיתר כחוט השערה מן האיסור, והנה בגמרא (כתובות דף ק"ד ע"א) כל מדות שמונו חכמים כן הוא וכו', בארבעים סאה חסר קורעו אינו טובל וכו' ע"כ, והרי כחם פחות מכגרים טהור ועם הרגשה עמא מדאורייתא.

הענין צרור כשמש ויוצן כדלהלן, לו יזויר שיש חופן להסיר שערות על ידי עמידה בשמש כעשרה מינוע, (או באויר החדר שנזרע שם חומר שיגרום זאת), וכי יש הר"א שהיו שוכרים פועלים לגזוזם, ואדרבה בזה היו השערות מסתלקות בלי פעולה כלל באופן נקי וקל, באופן צרור שאין שום עבודה (או פולחן) בעצם מעשה הגילוח, משא"כ בעבודה ובגזוז זריקה או ניסוך, וכי יש ה"א שיחליפו עבודה זריקה הנעשה ביד עם זריקה שחיעשה במאש"ן, והרי כל עבודה לריך מעשה.

ו

ואין לומר דסוף כל סוף הספרים מקבלים שכרם מכומרים, ובדאי הוא כדי שיביאו השער אל גזיז הע"ז, ואף לעזור המנדבים (ובפרט לפניו שבהם), וכיון שכל הסביבה מקודשת אללם, ואע"ג דקיימא לן דסתם מחשבת עכו"ם לאו לע"ז, מכל מקום הרי הם באי כוחם של הכומרים במעשיהם שפועים בסביבות ע"ז, דזה אינו דסתם מחשבת עכו"ם בשחיתת מיירי, והשחיתת חק לעבודה ע"ז, משא"כ בתגלחת השערות, דעד הנה לא יראה ולא ישמע מפייהם או מפי ספריהם שיש ענין של גזיזה, והמאמינים בה וכומריהן לעולם אין מהדרין לעשות מעשה הגזיזה, רק ניוול והבאה, וזה צרור שהמביא דורון לע"ז ואינו מקריבו לפניו לא היו בכלל תקרובת, ואפילו אם עבדוהו בכך, דלא כמו שכתב בספר דת והלכה (סימן א') דהוי כשחיתת,

ז

ובשיטת אחרונה לחזור על מה שכתבתי בתחלה, וכו' שהר"א להחמיר (לעצמו וכל שכן לאחרים), וכגון מי שמסופק בדבר ולבו נוקפו מכיון שלא נחבררה לו המליאות, (ומצינו חסידים מחמירים על עצמם בספק ספיקא, עיין בשו"ת הרדב"ז (קונטרס עגונות סוף סימן ל"א) ובשדי חמד (כללים מערכת הס' כלל ע"א), אך לא בג' ספיקות (עיין מה שכתבתי בח"ב סימן ק"ז) כגדון דידן, עיין להלן תשובה י'), עליו להודיע שזה מחומרא ולא מדינא, אלל דיש לי להמליץ עוד לשיעורם, דמכיון דספק באלה כספק ידיעה אללם, (והגם דיש עוד ספק שנחלקו הראשונים, ובשו"ת נודע ביהודה (חיו"ד סימן מ"ג נ"ז, עיין בפסחי תשובה סימן ק"י ס"ק ל"ה) העלה דבאי אפשר לברר ספק הראשון אין נריך לברר השני, הרי דספק זה כבר הוכרע בשו"ע, ונמצא דיש כאן רק ספק חסרון ידיעה אלל), שוב יוכל לאסור מדינא.

אך לענ"ד הספק הוא (לדידי) כחסרון לכל העולם מחמת שאי אפשר להגיע לסוף דעתם המעורפת, והמליאות יוכיח שכבר ניסו על ידי חוקרים אלל הכומרים ועל ידי שליחים כבר בקשו ולא מצאו (שיש ענין פולחן בעצם הגזיזה), דודאי לא הרי זה כראי זה, ובכל אחד משש מאות הספרים מחשבות רעות ועמלות, וכשדין על שערות שצפנינו, וכי יש חופן לברר מי היה הספר ומה היחה כונתו, כל זה להאוסרים שרואים להמליץ שיש איזו עבודה בעצם הגזיזה, והרי השערות בחזקת היתר, ומספק איך אחי בא לאסרן, וכי תימא מחמת ספק דלולי יש פולחן כללי בעצם הגזיזה, הרי כבר נודע ומבואר שזה אינו, וכל שכן דאיכא ספק, ולפיכך לפני שיחליט כן, עליו לשקול, דלפעמים המדובר בהפסד מרובה, והחורח חסר על ממוקן של ישראל, ועוד דלפעמים יאח שכרו בהפסדו, שיגרום שבהשגים יקנו פחות עשויות

סימן

בענין הנ"ל, ביאור בדעת האזכרים (תשובה ז')

משטרות יקרות (כגון של ספרד), ופאות אלו בדרך כלל עשויות עבור אותן הכולכות בעלות ארוכות, ודומות לשער עמם ופריכותם בעלמא, ומכל מקום אחר הנייר שלנו נשאר הדבר אלנו בחזקת היתר, (והארכתי בכל זה להלן בתשובה י'), ועיין במלא הרושים (חולין דף י"ג) לענין חזקת היתר בחקרוכה ע"ז.

והנני ד"ש וכע"ס

חיים יוסף דוד ווייס

הירצא לנו מהנ"ל:

(א) מי שאינו רוצה לסמוך על בירור המציאות, והדבר נשאר אצלו בספק חסרון ידיעה, יוכל לאסור מדינא, אך לפי האמת אין כאן ספק, ולכל היותר ספק חסרון ידיעה לכל העולם, ובחזקת היתר.

בענין הני"ל, אם יש בהנאת שערות משום חילול ד' (תשובה חי')

והנה נתעוררתי ממה שכתב הגאון ר"מ שטרנבוך שליט"א, שיש לאוסרם מחמת חילול ד', וכמו שכתב החזון איש שלא להשתמש בעלקעטריי בשבת כשנתייצר על ידי מחללי שבת, ואם כן הוא הדין בשערות אלו שנתייצרו באיסור על ידי עובדי ע"ז, שאין להשתמש בהם.

א

מלביד שאיסור ההשתמשות בעלקעטריי בשבת לא נתקבל אלל רוב הדורים בא"י, (ובהם דבעלקעטריי יש קולות, כגון מחמת צחי חולים שבעלקעטריי נחוץ להם מחמת פקודת נפש, ועוד פקפוקים בעצם הייצור, מכל מקום פנין של חילול השם זה אינו דבר מוסכם אלל רוב גדולי ישראל, והרי אף במים בכלל איסורו, מחמת שהלחץ המביא את המים בא על ידי מלפקטריי, וכמעט כולם משתמשים בזה), הרי יש בזה משום נכנס ממעשה שבת, ואיסור אפילו בטכניס העושה בשביל ישראל, ואף אין דמיון לשבת ואינו מן המדב.

ב

וקודם כל כזר ביחתי (בתשובה ד'), שמעולם לא נמנעו מלהשתמש בע"ז שנהפצל, ואפילו הכנהלים בעצמם, ובהם שהפליס נקנו לו נחייצרו רק עבור הפ"י, וכגון מרחץ של אפרודיטי וכדרכים באצני מרקולים, ולא עוד אלא דבמגן אצרכס (סימן קר"ד פ"ק י"ז) הותר לפשות בית הכנסת מצית ע"י, (ויחידים הם שהקפידו שלא ליכנס לבית כזה וביניהם הנה"ק מסאטמאר ז"ע), הנה דקיימא לן דחפצי ע"ז אסורין לגבוה, וכל שנשחכ הותר אפילו לדבר מלוב, כמו שכתבו הפוסקים (החכם סופר והמכרש"ס ועוד, הובא למיל שם) לפנין שטוב שנשתייר מהדלקה בבית חיפלותם, (ואף השערות נשחנו עד שיפשו מכן פאות).

ובל שכן שערות שלא נחייצרו לע"י, רק שמנעו לגחזם מחמתם (עד שטח הגזיז), ואפילו באילן שנעשו לכך כדי להעמיד ע"ז אחתיו, מותר לבנות ממנו, כדלוחח (ע"ז דף מ"ח ע"א) ובע"י (סימן קמ"ח סק"ט).

ג

ולבאורה טעמא צפי, למי בלחמ לא נמנעו מלהשתמש באלו מחמת חילול השם, והנה לא נמלא איסור חילול השם מלהשתמש במעשה שבת

במולאי שבת, (ובמזיד הותר לאחרים, ושם חילל את השבת כדי להנות מזכ), ועוד שכל ידי חשמש העלקעטריי גורם שיחלל עוד ועוד, שהיוצא חלוי לפי השימוש, (ובמזון דיון העובדים לע"י אינם מגדלים שערותיהן כדי שיפשו מכן פאות נכריות), ועוד דדוקא במעשה שבת, דכשכא להנות בשבת לריך להנות ממעשה העבירה (של מצעיר), משא"כ בשערות דכלי העבירה (של מחשבת ע"י) היו יכולים להנות מהשערות, ונראה דעיקר האיסור להנות בשעה שהמהנה עובר באיסור ומראה בזה דלא איכפת ליה בחילול השם שבדבר, וזה שייך בשעה שהמחלל שבת מייצרו, ולא באיסור שנפסח כפר, (א"י נמי בדבר מלוב שיש שמונעים מלהדפיס על נייר שנתייצר על ידי חילול שבת), ואף פנין דלפני פור לא שייך כאן, (מלבד שאין מגדלין שערותיהן עבור פאה נכרית וכאמור), דברי אלפני דלפני לא מפקדינן (ע"ז דף י"ד ע"א) ובע"י (יר"ד סימן קר"א סק"ה).

וקיימא לן דמותר לסחור ולמכור להם שפוח (חזן מצוים אידם וכו') שדרכן לפשות גרוח לפטריס (יר"ד סימן קר"א סעיף ב'), ומותר למכור לסוחרים אפילו דברים שבה מיוחדים לע"י (עיין בסימן קר"א סעיף א').

ד

עוד יש לומר, דפנין חילול השם מלינו בישראל העובר, וכמו שכתב החכם סופר (חא"ח סימן ר"ט) בשם הרמב"ם דחילול ד' לפני פכריס היינו כשאוחרים ישראל לא מנפרי שבתא, והרואה יראה כאילו שחילול שבת קיל בעיניו, שנהנה מישראל מומר המחלל, (ועיין מה שכתבתי בח"ג סימן ל"ו אות ד' באורך בזה), אך הנהנה מנכרי עובר ע"י, שהעובר אין לו שום קשר ושייכות אללנו, וראה ויתר גויס כחוב, שפוצרים על ז' מלוות בני נח שקיבלו על עצמם (בבא קמא דף ל"ח ע"א), ואין העובר עובר בשבילנו כלל, ואין כאן לא סיוע ולא אמירה לנכרי, ולא מלינו הרחקת אלל לבנות בית להקים עליו ע"י להם שבוחר מדינא, כל שלא משמש לע"י עצמם, עיין ברעב"א (פ"ז דף ע"ז ע"א ר"ה אלל), ועיין בשו"ת המשולש (סימן כ"ח), שבעורי זהב (סימן קמ"ג סק"ד) כתב דלמעשה יש להרחיק מן הכיפור, ועיין מה שכתבתי (בח"ג סימן נ"ב) באורך בכל זה, וביכן מלינו שיש בכל זה איסור של חילול השם, ואדרבה אם אין איסור כשחסייע אוחס, כל שכן כשאינו

סימן

בענין הנ"ל, אם יש בהנאת שערות משום חילול די (תשובה חי')

מסייפס לעובדק, (ועיין במה שכתבתי (כתשובה ג')
דאין כאן איסור של מהנה לע"ז), ורק נהנה משיירי
נבלות (כמו שעשו התנאים והאמוראים בעלמם), לית
דין ולית דיין לאסרם.

חיים יוסף דוד ווייס

אם יש איסור תקרובת ע"ז בנתיב נכרית עשויי משפחות

הבאין מארץ הודו (תשובה ט')

עמיתאים שם (זהב וכסף ומרגליות ואבנים יקרות וכו') מניחים בתוך כלי זה דייקה, כלים כאלו נמלאים בצית ע"ז, וגם בצית התגלחת, ושם יש בכל קומה שני כלים כאלו עבור השערות שמקפידין מתחלה ליעלם מן הכרעכ וליתנם לתוך כלי זה דייקה, (כי המעורפים הללו מלמיינים שנחתחת כלו זה יש כח השפעת יסועה של הפסל), ומשם לוקחים השער לייבוב ולעיבוד גלותו.

העשירים בדרך כלל אין מתגלחין בצית התגלחת הגדול, רק בצתי מלון שנכנו סביבות מקום הע"ז, ומתגלחים על ידי הספרים שבאים אליהם ומטלים שכר פעולתם, בחדר התגלחת (פמלון) יש המונה של הע"ז על הקיר, (המונה ע"ז נחשבות להם כעין פסלים, ויש להם תמונות כאלו בכל מקומות מושבותיהם, ובמקומות מלאכה, ובכיסם, ולפעמים אף מקטירין לפניהם, אך אין שום קשר בין הקטרה לשעת הגילוח), וגם שם יש כלי קטן הוגד"י שמניחין שם השערות אחר הגילוח, ואחר כך מוציין לבית התגלחת הגדול לייבוב ולעיבוד.

אחר התגלחת והרחיצה, הולכין לבית ע"ז הגדול כמלא גילולים, ועושין מה שעושין מדרכי עבודתם, חלק קטן מהמתגלחים (5 או 10 אחוז בערך) לוקחים אתם כמה שערות מעט ראשם שנחלת, ונחתין בכלי ההוגד"י המונח שם, וגם אלו השערות מוציין בחזרה לבית התגלחת עבור הציור והייבוב, אבל אין מקטירין מהשערות כלל וכלל.

ב

תקרובת עבודה זרה

איסור זה נלמד מקרא אשר חלב זבחימו יאכלו ושהו יין נסיכם, ויאכלו זבחי מחים (ע"ז דף כ"ט ע"ג), והגם דע"ז עלמה ונוייה ומשמשיה יש להם ציטול (על ידי שצירה וכדומה), תקרובת אין לה ציטול עולמית (דף ר' ע"א), אמנם לא הוי בכלל תקרובת אלא כשנעשה כעין פנים (גמרא שם), ולפי מה דנקטינן (יור"ד סימן קל"ט סעיף ג') יש בזה צ' אופנים, א' דברים שמקריבים למזבח (בשר וככרות יינות ושמיים וסלחות וכו'), נאשרין בהנחה לפני ע"ז לשם תקרובת אף בלי שום מעשה כעין עבודה פנים, ב' שאר דברים

הנה כבר ביארתי ההיתר בשערות אלו בדרך ארוכה (בכמה תשובות), ועתה אבא בקצרה, וכל הדרך לענין השיש תקרובת ע"ז שאסור במשהו, ולא לעצם לפישת פאה נכרית, וק"ו העשויה משערות אמיתיים, ומכל שכן אותן פאות הארוכות ובמיוחד אלו הנקראים Custom Made ונראות כמו שער ממש, שעל זה כבר חזרו גדולי ישראל דחו פסוק ראש ממש ואסור מדת יהודית).

א

מקור שערות אלו

(לפי דברי עד נאמן שנשלח במיוחד כדי לברר פרטי הדברים בריוק, ושהו שם שבוע אחד)

העכו"ם נכודו שרונים לקבל חזה טובה הנחה מהללני, מגדלים שערותיהם, והולכים למקום המיועדת ומתגלחין שם, רובן מתגלחין בצית גדול מיוחד לגילוח (פמלון) ונחלה לבית ע"ז הגדול, שנכנסין לשם במיליון עבדים בכל שביע, ורובא דרובא מהבאין אין מתגלחין כלל, בצית זה גם מתרחלים וגם חכינים השערות למכירה. המתגלחים אינם כומרים, רק ספרים אומנים, ואדרכה הם מהשפלים נאומה זו. בתוך בית התגלחת לא נמצא שום חליל או תמונה, חוץ בחדר אחד קטן המיועד לפולחן, ורוב האנשים אינם נכנסים שם, גם בקיר החיצון (מחוץ לבנין, לצד היציאה, כי הכניסה מלד אחד והיציאה מלד בהשני) יש פסל ענקי, באופן שאין שום פסל לפני המתגלחים שם, אמנם בשעת התגלחת בערך 40 אחוז מהמתגלחים מזכירין שם הע"ז, ועוד בערך 40 אחוז חושבים שם החליל כלבם.

אחר שהשליח שאל אנשים אין מספר, כולם פה אחד אמרו שבית זה אינו בית ע"ז (עממפע"ל), שבצית ע"ז יש פסל או פסילים, ועובדים (ומלבישים הע"ז וכו') (עין רמב"ם פ"ג מהלכות ע"ז ה"ו) דהוי עבודה, או מחפלים שם, ומציין לו דברי מאכל, ומקטירין שם (קטורה וכו'), משא"כ בבנין התגלחת אין עובדים שם עבודות לחליל (חוץ מחדר קטן הכ"ל), ומכל מקום נחשב להם כמקום קדוש, ומעטם זה הולכים יחד שם, ויש שהולכין כך בכל הסביבה מחמת עומת הסביבה. יש כלי קיבול לע"ז הנקרא הוגד"י, וכל הדורות

אם יש איסור תקרובת ע"י בפאה זכרית עשוי משפחות חבאין מארץ הודו (תשובה פ"י)

(והמאמינים זה וכומריהן לעולם אין מהדרין לעשות מעשה גזירה שערות לע"ז), נמלה דאין פאן עבודה בעלם מעשה בגילות, ואף דודאי הגילות הוא לכבוד הע"ז, היינו שמחנלחים לכבוד, (טיין להלן חו"ד). וזה מלך המחנלה שמסיר פטרו, אבל מעשה הגזירה מלך המחנלה דאין דאין עבודה וכנ"ל, (ולכל היותר יש במעשה הגזירה של הספרים הכשר וסיוע להמחנלחים, שמקיימים בזה נדרם לע"ז), וכן כחז דודי הגר"מ שערבצון שליט"א בשו"ת חסוכות ובהנהגות (ח"ג סימן רס"ה) וז"ל, בן חמה דאף שהמחנלחות כוונתן לע"ז, אבל המחנלה חוהם שהוא עובד לפעם את הגילות אינו מחבין בזה לע"ז (אלא להריות כסף) עכ"ל.

והפ"ד חת"ל דים במעשה הספרים עין עבודה,
דכלה יודעים (לפי דעתם המשובשת) שיש נחת רוח להקליל בגזירה השערות, מכל מקום השערות לא נחשבים לתקרובת, דעיקר כוונת מעשה הגילות הוא להסיר השערות (לנוול בזה את המחנלחים לכבוד ע"ז), ודאין אין כוונתם לעבודה בהקדמת השערות על ידי שצירתן, (דעיקר העבודה הוא בהמחנלה שצא למלחות רצון הע"ז, לנוול עמנו לכבוד בגילות השערות, בלי לעשות מעשה שצירת כלל), ודמי למה שכתב הרמב"ן והרמ"ה (ובשלישי גבורים שם) לענין שיירי שטוב של נרות שהודלקו לפני ע"ז, דלא נאסרו מדין תקרובת, (ובדמי שנפסק בשו"ע שם פט"ו ט'), הגם שעשה מעשה שצירת והקטרה על ידי הדלקת הנרות, מכיון שאין צפונת העבודה ע"ס חיחוך ושריפת השטוב לשם הקדמה והקטרה, אלא מדליקין הנרות להאיר לכבוד, ולא דמי לשצירת מקל שכונת העבודה שישבד המקל לכבוד, וכן כתב הרשב"ה (שם) וז"ל, כלל דמלחא, דלא נקרא תקרובת אלא דבר שאוחזין בהוקר הע"ז שלהן שהיא חפץ בגופו של דבר.

והפ"ד דידן גרע מנרות, שהרי לא הוכחו לחוך בית ע"ז ולא לפני החלילים, (ומבואר בגמרא דף נ"ח ע"ב ובשו"ע שם סעיף ה') דשלא בפני ע"ז לא מנחי תקרובת, ומה שנמלה שם משתמא דאין לחלות דתקרובת טיבה, וכן מלילות הדברים בפ"ז ז', דכל מה שמקריבין לה מחיני מאכל וקטורת עושין לפני דוקא), ועוד דבהדלקת נרות יש מעשה עבודה, (וכמו דמלינו במקדש וכמו שכתב שם הרמב"ן), לכבוד ע"ז (ובעשיית

א"ס נאסרים אלא על ידי מעשה כעין פנים (צצורה נוסף זריקה והקטרה), ולדעת המחנל סגי בכעין צצורה וכו', וכגון בשצירת מקל לפני ע"ז, דהשצירה במקום צצורה, (דוקא באופן שדרך עבודה במקל צצורה חופן שהוא, כגון שדרכה לקשקש לפניו במקל).

והפ"ד מילי כשעבודה בכך, ר"ל שעובד חוהם בעלם השצירה, וזה ע"ס העבודה, (למעטוי אס עושה מעשה שצירה כדי להציל השצרים אחר כך לע"ז), ופמו שכתב ברש"י רמב"ן ורמ"ה ועוד ראשונים צצוריות הגמרא (דף נ"ח), וכן מוכח מדברי הראשונים לענין נפירות, דאין נאסרין מלך שליטה ושצירת החתיכות על דעת להצילן אחר כך לפניו לתקרובת).

אך לדעת הרשב"ה (שם) סריכלי ענבים שנמלחו לפני ע"ז, נאסרו מחמת שכללן מתחלה על דעת להצילן אחר כך לפניו, אמנם זה דוקא בפירות דמי לביכורים שמתצילן לפני ה', ובדמי שכתב שם הרשב"ה, משא"כ שאר דברים, כל שאינו עובד במעשה השצירה לא נאסרו כלל, ובדמי שכתבו הראשונים צעירות הגמרא (חולין דף ל"ט) דשוחט על מנת להוליך או לקבל דמי לע"ז לא נאסר, ואף בפרכילי ענבים כשאין עובדין חוהם בשעת צצירה, לא מקרי תקרובת אף לדעת הרשב"ה אלא כשדעוהו להצילן לפני ע"ז ממש ולהביחן שם לשם תקרובת, וגם לא נאסר עד שיקריבן לפניו, וכמו שכתב שם הרשב"ה.

ג

מעשה גילות השערות

והפ"ד שהנכרים הבאים להחנלה לשם ע"ז, אין עושין מעשה הגילות בעלמא, אלא מחנלחין על ידי ספרים בעלמא (השפלים שבחומה), לא על ידי כומרים, ואלא בפני ע"ז, ובצית החנלחת שאין בו שום חליל, והבנין לא נחשב להם לבית ע"ז, (ונכנה בשביל מלאכה צויה דגילות והכנת השערות למכירה, וגם אין מקפידין להחנלה שם דוקא, והעשירים מחנלחים בבחי מלון שנסצירה על ידי ספרים שכתבין שם ונוטלין שבר עבודתם), וכל מעשה הגזירה עושין בדרך חומות, ואין מצדדין שם ע"ז, ואין עושין שום תנופה לע"ז, וכן לא הוכח לא בפי הכומרים ולא בפסריהם (אשר שמה מבואר כל סוגי עבודתם) שיש ענין של פולחן במלאכה החיחוך.

2

סימן

אם יש איסור תקרובת ע"ז בפאה נכרית עשירי משפחות הבאין מארץ חורו (תשובה ט')

אין בו ממש (נקודת הכסף יר"ד סימן קל"ח), ועל"פ פשוט דאינו משתתף כלל בפעולת הגילוח, ולא מהני לאסור חלל במעשה ממש של זניחה פורחא (נקודות הכסף יר"ד סימן ז'), או בסיוע בעלם פעולת הזניחה, כגון שנים אוחזין בסכין ציר"ד סימן ה' ע"פ ג', ובהא מיירי התבואות שור שם סימן ד'), ובלא"כ פשוט מאד שאין כונת המחללה לעבוד עבודה בעלם הסיוע שמסייע במעשה הגזירה של הספרים.

(וכבר נבאר (אות ג') דאף אם היו הספרים מחכונים לעבודה במעשה הגזירה, השערות לא נחשבו לתקרובת, ולמה הדבר דומה, לקלירת עשנים בחור לפני ע"ז, דאף אם היו עושין זה בדרך עבודה גמורה בהזכרת שם ע"ז ועל ידי כומרים מיוחדים, מכל מקום העשבים ענקירו לאו התקרובת נינהו, וביינו משום שאין כונת העובד ע"ז בצירית העשבים לשם הקרבה, אלא ליטות החצר על ידי מעשה לבדוד, וכמו בנרות, וכו' הדין בשערות, אלא בדגדון דידן מסתבר דאין מעשה הגזירה של הספרים עבודה כלל, וכנזכר לעיל (שם), ולו יזויר שיהיה אופן להסיר השערות על ידי עמידה בשמש לחיזק זמן וכיוצא בזה, וכי יש הוה חמיגה שהיו שוכרים פועלים לגזון, ולמה הדבר דומה, לעשירים הבא להתשחות לע"ז וקשה עליהם הכריעה, והצירו מסייעו ומבוסף קומחן, דפשוט דאינו חייב השום במעשה שטעה בגזומו של הצירי).

ה

הבאת שערות לע"ז

מאחר שאין עבודה בגזירת השערות כמו שנתבאר, לכן אפילו אותן השערות שהוצאו אחר כך לפני ע"ז לא נאסרו מדין תקרובת שאין לו ביעול, שהרי השערות אינן קרביין למזבח, (ואפילו לדעת הרמב"ם דכל מה שנמצא לפני ע"ז אסור, (ובש"ך שם סק"ג כתב דמל בעל נפש להתמיר כדבריו), הסכמת הפוסקים דכל שלא הקטיר או שיצר מקלחן מהני להו ביעול, (עיין שו"ת חזון נחום (ח"א סימן ס"ג), וכן כתב הריטב"א (שם דף ק"א ע"ב) בדעת הרמב"ם דאסור משום נוי, ומכירתו היינו ביעולו, כדאיחא בשו"ע שם סעיף י"ב וסימן קמ"ז ע"פ ח'), ואפילו אי נימא שהספרים גזון מתחלה על דעת שהלק מהמחללים יקריבו מקלח שערותיהם לב"ז, לבולי פלמא לא נאסרו מאחר דליכא

הכומרים), משא"כ בגדון דידן וכנ"ל, (ואפילו אי איתרמי שאלה מהספרים כיון לשם עבודה ותקרובת, לכאורה לא נאסרו השערות בזה, כיון שאין דרך עבודה בעלם גופן של השערות כלל, ונקטין (שו"ע שם סעיף ג') בדעת רש"י דמקל לא נאסר בשערות, (אמ"ג דמתכוין להקריבו במעשה שצירה), אלא אם כן ע"ז המקל הוא דבר שרגילה בו, וכגון שטבוחה בקשקוש מקל, חמום יש לדון בזה מאד דיש מהן שמביאין מקלח השערות לפני ע"ז ממש, ונמצא דדרך עבודה בהקרבת ע"ז השערות לפניו, אך עיין להבן (אות ה') לענין פירות דמה שנותנין לבסוף לגלחים אינו בדרך תקרובת, ופאמת מסתמא אין לחשוש שאלה מתכוין בזה אחרת ממה שבוטא לפי דמם, וכל שכן מאחר שאינו לפני ע"ז באורחא דמלחא בכל תקרובת, כמו שכתבו החובטות חולין דף מ' ע"א).

ז

כונת המתגלחים לע"ז

דדנא כונת המתגלחים לנוול ע"זם בהסרת חסרתם, בחסירות נפש לע"ז, ולזה חורדין שערותיהם, והיות שאין מחלחלין בבית ע"ז ולפני ע"ז, מקום שעושין כל עבודותיהם המחוועות, וגם אין עושין מעשה כלל, ולא נמנע בספרים בכלל העבודות שעושין לבדוד, נראין הדברים שעלם התגלחה לא נחשב להם עבודה, ולא כל דבר שעושין מחמת חמיונהם ודעתם כהשוכלה הוי בכלל עבודה, וכדמצינו בגידוד שחובלין ע"זם בכלי לפני ע"ז ודרכה בכך, דלא נחשב עבודה, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ד מהלכות ע"ז הלכה י"ג ובכסף משנה שם, ובנמוקי יוסף הובא בבית יוסף סימן ק"פ), וידון דידן שאינו בפניו ופ"ה ואל תעשה ברע מינה, וכן כתב דודי הגר"מ שטרנבוך שליט"א (בתשובה שם) וז"ל, אין בתגלחת ע"זם שום פולחן רק המערה להסיר השערות מכ"ל.

והנ"ל חת"ל בדעת המתגלחים לעבודה בעלם הגילוח, הרי אין עושין בעלמם מעשה שצירה, ונקטין (יר"ד סימן ד' ע"פ ג') דזה מחשב וזה עובד לא חמירין (אף בזביחה בהמה דמעשה שחיתה הוא חלל עבודה גמורה, וכל שכן בגדון דידן דמעשה חתיכה השערות אינו עבודה כלל וכנ"ל), וזה ברור דפסיפת ראשם של המתגלחים אינו מעשה גזירה לפני ע"ז, דמסייע

ד

סימן

אם יש איסור תקרובת ע"ז בפאה נכרית עשוי משערות הבאין מארץ הודו (תשובה מ')

להרבה ראשונים האיסור מן התורה, מכל מקום יש
לזרעו לספק ספיקא, וכיו ספק ספיקא דאורייתא וספק
אחד בדרבנן דקיימא לן לקולא, וכן כתב בתבואות שור
(סימן ד' אות י"ז) בדעת העור דספק הקרובת מותר
בהנאה, (וזירק זאת עם עוד לדיון גדול), וכל זה לגבי
חשש הקרובת בזביחת בהמה, אבל לענין גזירת שערות,
לכל היותר אינו אלא כעין זביחה, ולכמה ראשונים
נקטין דלא הוי בגדר הקרובת, יש מקום לסמוך להקל
לכחילה, ועכ"פ צדוק דיון שנחביר לי על ידי שליח
מיוחד (איש נאמן ודייקן נפלא שמכיר את אנשי הודו
ואת שיחם), מקום ואופן תגלחתם, וכל זה מראש שאין
עבודה בעלם הגזירה וכנ"ל, לא ראיתי מקום להחמיר
בזה כלל, (והנאון הגדול מהר"ש ואזנער שליט"א בעל
שבע הלוי הסכים עמי דמעיקר הדין יש לדקדק להקל
שאין השערות בכלל הקרובת, אלא מהמה פגם ע"ז
לכחילה אין לקנות, ומה שקנה כבר ישתדל להחליפן).

ז

מהנה לעבודה זרה

בקיטין (רמ"א סימן קמ"ג סעיף ג') בדעת ר"ת,
דמותר לקנות ולהנות מעבדים בעושה, אפי"פ
שהעובד היוולד ממנו הוה נכר, (כל זמן שאין
המרחץ וכו' לפני ע"ז), אך אפילו אם השכר הולך לזרכי
ע"ז ממנו, דזה אסור לכולי עלמא (שם), ובבית הלל
(שם) דכל שאין ידוע שהמעות ילכו לע"ז עומה ויש
לומר שילכו לעניים שרי, והוא הדין צדוק דיון שמחלקים
לזרכי עניי עו"כ ובחי חולים), ואפילו כשלא היה מגיע
ריוח זה להם אם לא על ידי ישראל, דכזה אסור, כמו
שכתב הש"ך (שם סק"ז), מכל מקום כל שלא קנה
מהעבדים בעצמם, אין צו כלל איסור של מהנה לע"ז,
כמבואר בעור וברמ"א (שם סעיף ה').

ח

מאיסותא דעבודה זרה

א מנינו לחסור מהמת מאיסותא דע"ז (לכדיוט) אלא
לגבזה (דף נ"ב), או לדבר מלוא (דף מ"ז), ואדרבה
מנינו בגמרא (דף מ"ג ומ"ד) שהתנאים היו נהנים
מע"ז עומה שנחבעלה, ובכחאי גוונא שלא הוצא צבית
ע"ז, היה מותר אף לדבר מלוא, כמו שכתב בדרכי
השובה (סימן קל"ט ס"ק ל"ג), ומנינו בפוסקים (שו"ת
בית שלמה שם ושו"ת חזון נחום שם) שצידדו להפיר

הצאה שערות במקדש, (ועוד דלא גרע מככרות שכתבו
הראשונים (ריטב"א ועוד שם ובשו"ע שם סעיף ח'),
דמותר מעיקר הדין וכן נהגו, אפי"פ דנילושו על דעת
להביא לפני ע"ז ומניחן לפניו, כיון שעושין על מנת
לחתו לגלחים משלפניה, אינו בדרך הקרובת כלל, אלא
כמי שנותן פרס לכוזרים).

ולמעשה השערות שעושין מכן חסרוקת שאלו דנין
עליהן, אין מביאין לפני ע"ז כלל, ומה
שמניחין השערות צהונד"י צבית התגלחת, אינו בדרך
תקרובת כלל, (ולא כמו המאכלים שלעולם אין מקריבין
רק לפני הע"ז מחש, וכן לא מנינו ענין הקרבה על ידי
הנחה לשם ע"ז אלא לפניו, כמבואר בעור (שם) דתקרובת
לא נאסר עד שיניחם לפניו דוקא, ולכן בשר הנכנס
מותר (דף ל"ב ע"ב), ובצ"ח (שם) דשלא צבית לא
מיקריא תקרובת, אלא מניחין שם כדי שהע"ז ירגיש
(על ידי כחות המדומים שבהונד"י) את הפירות נפסם
בסילוק השערות לצבורה, וכמו שנותנין בהונד"י כל
המתנות והנדבות, וזה פשוט וברור בגמרא ובפוסקים
(שם) דאין הקדש לע"ז, ודורון ומתנה להחזקה ע"ז לא
נחשב תקרובת.

ט

בספק ספיקא וחזקה

ודבריה אף להסבירים שיש ספק צדור, (וכוא ספק
חסרון ידיעה לכל העולם), יש לזרף שיטת
הראשונים (הרמב"ן והריטב"א ועוד) דבחפץ שאין
מקריבין לפניו (כגון שערות), לא שייך תקרובת כלל
אפילו כשדרך עצותה צדור, וכיו ספק ספיקא בע"ז
דשרי, כמו שכתב בתשנה למלך (פ"ה מהלכות ע"ז
הלכה י"א) ובשו"ת בית שלמה (ח"א סימן ל'), וכן
מפורש בעור (סימן ק"מ) לגבי ע"ז ומשמשיה
ותקרובותיה, דספק ספיקא מותר כמו בשאר איסורין
ע"כ, והגם דדיעה זו לא הוצאה בשו"ע (דבעינן כעבודת
פנים ממנו), מלערף לספק ספיקא, (עיין שדי חמד
מטרת הכ' כלל י"ח), ועוד יש לשמוך אחזקה דמעיקרה
(דלפני הגילוח מותרות הוי).

ויעוד יש לזרף שיטת החוססות (צנח קמא דף ע"ב
ע"כ ד"ה דאוי), וברשב"א (קידושין דף נ"ח
ע"א), דאיסור הנאה מתקרובת הוא מדרכנן, והגם

ה

סימן

חוק ישי אריה חקירות ע"י בפאה גברית עשוי משפחות הבאין מארץ חודו (תשובה מי)

לעסוק לכתחלה בחפלי ע"ז (וחף לדבר מנוט) עלודים
ולדי לודים לחיור, וכל שכן להדוות, (ולא"ל במקום
דיעבד והפסד מרובה).

הנאה ממעשה עבירה

מבואר בגמרא ובפוסקים (ס"ט), וכל חקירות שאינו
בעין פנים מותר להשתמש בהן לכתחלה, ולא
מלינו איזה נדון איסור בזה מעטס דנהיה בעבירה,
ובמגן חברה (לוי"ח סימן קנ"ד ס"ק י"ז) דמותר
לעשה בית הבנסה מבית ע"ז, ולא נאסר משום חילול
השם, (ולאיסור מעשה שבת היינו כשנהגה מחמת האיסור,
כגון ביטול צעבה במזיד דאסור מדרבנן לאחרים עד
מולאי שבת, דפלא הביטול בשבת הוא מעשה עבירה,
משא"כ בנדון דידן אט"ג שנהגה מהגזירה, הלא חין
האיסור עלם הגזירה חלא מה שנתכוין לע"ז, ומזה לא
נהנה כלל, (שאפשר לגזוז שטרות חלו בלי לעבד ע"ז
בשעה מעשה), ומה דמלינו שבהזון איש החמיר להנות
מענקעטרי"י ב"ק, מהמח שבייזור על ידי מחללי שבת,
היינו כשנהגה בשעה שמחללים, דבזה מראה דלא איכפת
ליה, (ויש מחמירים שלא להדפיס על נייר שנעשה על
ידי מחללי שבת, והיינו לדבר מזה).

חיים יוסף דוד ווייס

ג.ב. עפ"י בקשת הגאון האדוק מהר"ר יוסף קרלין
שליט"א חקירתי ודרשתי אם יש איזה חוסן לדעת
איזה שטרות באין מהדון, ונתברר לי דבר נפלא, כל
שטר יש עליו קשקשת, ובדרך כלל הם עגולים, אך של
אנשי הדון הם עגולים וארוכים כזה ג וכל שעדיין לא
נתעבדו לגמרי, יכולים להבחין בזאת על ידי זכוכית
מגדלת.

חיים יוסף דוד ווייס

x

סימן

בענין הגי"ל, בענין ספק חסרון ידיעה (תשובה י')

יומר מזה.

ב

ועוד אני אומר, ואפילו אם היה ספק בכללות מחשבתם של העובדים, טעות גדול יש במהלך הדיבורים.

הנה האנשים הכס כדרך כלל הם מטורפים גדעמם ומבולבלים בכוח ע"ן, מלצר שרובם לא יודעים מימינם לשמאלם ובהמשך רבם, מהמה שלא למדו כלום ואין יודעין לזרם באות, ומה יומינו בחוקרים אללם, כמו שמשפטי עדקדקו בלשונם, כשכנינו על השאלות שהנימו להם, אם הכנינו בלשון שמשמעותו Sacrifice בקרבן, או בלשון Tribute שמשמעותו דורון, וכי בקיאים הם בעומק הכנת מלים אלו, וכל דיבורם במלים אלה, ועל ידי זה ממעים את הכריזם, ובדואי הפיקר אם יש חק אללם מחוקי הכומרים, ויומר מזה הכל תלוי לפי היחיד ומחשבתו ובהכרחו הטמאים, ואי אפשר לבנות מדברי הפרס (שהוא יחיד) שעל הכלל כולו יאל.

ג

ובספק חסרון ידיעה מלנו בספר פתח הדביר (מ"ג סימן שצ"ד, ועיין בצד"ח דברי חכמים סימן ס"ח ד"ה וכתב), דהכולך במדבר ואינו יודע מהי שבת, אינו בכלל ספק חסרון ידיעה, דכל אדם שבמחשבתו לא היה יודע, וכל שכן בנדון דידן, ועיין בשדי חמד (כללים מפרכת הכ' כלל ל"ב אות כ') בשם הפוסקים דהספד מרובם מהני ספק חסרון ידיעה, ועיין בשו"ת בית שלמה (חיו"ד סימן קס"ב) שכתב דמדאורייתא מהני ספק חסרון ידיעה, ורק מדרבנן לא נחשב לספק, והוי ספק ספיקא בדאורייתא וספק אחד מדרבנן, ומש"כ לבמה פוסקים, (וכן כתב בא"ח סימן כ"ו והוכח בשו"ת משאלת בנימין סוף סימן י'), דספק חסרון ידיעה מצטרף לספק ספיקא, ועיי"ש בבית שלמה שמהר"ד כן, וכל שכן בנדון דידן דיש לספק אם זה בכלל חסרון ידיעה ובאומר, והגם דבנדון דידן ספק אחד נגד הכרעת המחבר, מכל מקום נראה דיש להקל (לאותן המסופקים בדבר, ואפ"ל להסופקים בדיבור דאין זה חקירות), ופי"ן עוד לפנין ספק ספיקא בדאפשר לברורי, (ובשדי חמד כללים מפרכת הכ' כלל כ"ט).

והנה עוד אלא דבתבואת שור (ס"ר ד"ה ס"ק י"ז) הביא שיטת הסור, דספק חקירות אפילו בספק אחד, (ואפילו בזביחה), מותר בהנאה, (מספק ספיקא דיש

א"כ ידידי הרב הגאון המפורסם בספריו

היקרים והחשובים

מה"ר ישראל דוד האריפנז שליט"א

בעהמח"ס נשמת שבת ועוד

אחדש"ה

שמעתי שכת"ר העיר על מה שכתבתי שיש בשערות הודו ספק ספיקא אף להמסופקים בכוונת המגלחים שם, דאפילו אח"ל שכוונתן לעוברת בגזירה, אולי קיימא לן כהראשונים דסבירא להו כרבי יוחנן דבעינן כעין פנים, ושבירת מקל לא נאסר, ולא מצינו מקל במקדש, (ועיין בשו"ת חזון נהום ח"א סימן ס"ג, על דמצינו קרבן עצים במקדש), ואם כן בשערות שאין ראויין לפנים, (ועיין מה שכתבתי לענין שער נזיר), לא יאסרו, וחקשה כת"ר הרי ספק חסרון ידיעה הוא ולא מצטרף לספק ספיקא.

ד

תשובה: אף אני בעירתי בזה (בתשובה ז' בציפור דעת האוסרים), וכתבתי דלפ"ד הוא ספק חסרון ידיעה לכל העולם, ואצ"ח.

מכיון דלפי דבריכם אין שום פולחן צעם החגלחת, וד"ל ספר תפוצות ובהכנות (מ"ג סימן רס"ב, שבו דא"ש האוסרים), הנה כת"ר דק שורש דחם, ומצינו שכל פי דברי הכומרים אין בחגלחת עצמה שום פולחן, רק המערה להסיר השערות וכו' עכ"ל, ואף לפי מה שנחבר על ידי השלוחים, לא נודע משהו שבזכר בזה, ואף בספרים שמגדלים שם כל עבודות דע"ז שלהם, כשכונתין על מנהג החגלחת לא מתייחסים בזה שום עבודה, באופן שכל החשש אולי במגלה בפניו מכיון בעת עבודתו, (הגם לפני השליח המגלה בעבודתו עביר מאל מחמת סכינים במחודדים, פשוט דאין זה מונע לעולם כוונתו).

והנה אם היינו דנים על המגלה בפניו, ובגון שהוא לפנינו, וצדינו לחקור אותו על כוונתו, היה זה בכלל ספק חסרון ידיעה, אך כשצדינו פאה נכריה שאין מקורו ניכר כלל, וכל שכן שאין שום מנא לדעת מי היה המגלה של שערות אלו, מדיכתי תיתי שזה ספק חסרון ידיעה, ואין לך ספק חסרון ידיעה לכל העולם

1 Jun.'04 11:29

2

סימן**בענין פסק חסרון ידיעה (תשובה י')**

מבראשונים דסנירח לכו דאיקור הגלגל בתקדושת אסור
רק מורכבין), ולירק שיעה זו לבחור בהפסד מרובה, כל
זכ כחנחי בחפזי.

והנני דוש"ת ונע"פ

היום יוסף דוד וזיים

סימן

תשובות להערות (תשובה י"א)

א

היות ונשמע בין המורים כמה הערות על הגדרון, לכאן ולכאן, ראיתי להבהיר.

א

שמעתי מידידי הרה"ג מה"ר קאפיל שווארץ שליט"א בעהמח"ס יקב אפרים, שחקר אצל כומר גדול שלהם, ואישר לו כנ"ל שאין בגזירות השער שום עבודה אצלם, ואחר ששאל אותו למה באמת אינם מגלחים נגד הע"ז, השיב לו בתמהון על שאלתו, הלא לבזיון גדול היה לעשות דבר זה לפני ע"ז ע"כ.

והנה בזה יהיה מיושב כל הענין, כי בעלמי חשבתי למה אין פסל אצל החגלחת, (והגם שנבחי מלון כרי ומלא חמונה על הכותל, על כרחך גרע מפסל עמנו), והגם שהעבוד עבודה צויה שדרכו בכך, וכגון הפועל לפטור, כרי ז' עבודתו, מכל מקום לעשות עבודה צויה בפני ע"ז הארורה שעבודתה באופן כיבוד, בודאי לא שייך זאת, ובתשובת רבן גמליאל (ע"ז דף מ"ד ע"ב) אם נותנין לך ממון הרבה אי אחת נכנס לעבודה כוכבים שלך ערוס ובעל קרי וכל העם משחינין לפניו, עוד שם, אם שנוכח בו משום אלוה אסור את שאינו נוכח בו משום אלוה מותר, ובגמרא שם פטור יוכיח וכו', ז' עבודתה בכך וז' אין עבודתה בכך, וביר"ד (סימן קמ"ב סעיף י"ד), וזה פשוט.

ב

הרב שנסע לשם העיר שיש מהבאים שמצפצפים שהע"ז אוהב שערות ע"כ.

והנה פשוט דאפילו אם בדעתם של המטורפים האלו שאובד השער ונתחלה בהנחתו בהונד"י, לא מטלה ולא מוריד לדינא, דמכיון שאינו עובד בגזירות השערות, לא דמי לשבירת מקל, ואפילו אי ימא שהנחיתה בחור כלי ההונד"י נחשב כחקרובת מכיון שהכלי כשלוחה של הע"ז עצמה, כל שלא עשה מעשה שבירה בעלם מעשה החקרובת, (שלא שיצר השערות בנחיתה לפניו או לחור הכלי), לא נאסרו מדין חקרובת, למה הדבר דומה לפרכילי ענבים שלא בארן מתחלה בכוונת עבודה, ולכילי טלמא לא נאסרו (אלא בפירות, דמי לביכורים לדעת הרשב"א).

ג

עוד העיר שמהבאים אמרו שמביאים

Sacrifice (קרבן בלע"ז) ע"כ.

מל"ב מה שהעירותי (בתשובה י') שאי אפשר לדייק מלשונם המזומלמת, ומלבד שלשון זו יש לה הבנה של מסירת נפש, שזה נקרא Self Sacrifice, אפילו אח"ל שכוונתם לקרבן ממש, לא ישתנה הדיון, כי אין הקדש לעכ"ס (ע"ז דף מ"ד ע"ב), ואפילו אם היו מקדישין השערות, לא היה גורם איסור הנאה, עיין חוספחא (פ"ו מ"ג) אמר שור זה לעבודה כוכבים לא אמר כלום לפי שאין הקדש לעבודה כוכבים ע"כ, וכל שכן אם אומרים שמביאים השערות לשם קרבן, כל שאין עבודה במעשה בגזירה לא נאסר ולא נעשה חקרובת, למה הדבר דומה לשוחט בהמה על מנה להוליך או לקבל דמה לע"ז, ולא היתה השחיטה בעלמה לעבודה, וקיימא לן (חולין ל"ט) דלא נאסר בזה, (וגרע מיניה טובא, שאין המדובר בשחיטת בהמה שהיא עבודה גמורה אצלם, וכנ"ל באורך בתשובה א' אות ה').

ד

מידידי הרה"ג מה"ר שמעון אברהם גרינפעלד שליט"א, רב דקהל חסידים פה, דלשיטת הרשב"א דבבבצרן מתחלה לכך מהני אפילו כשאין עבודה בעצם הבצירה, כל שדעתו להביא לע"ז והביאן דאסור. מכיון דמצינו הבאה בפנים כביכורים, ועל זה חילקתי דבגדרון דידן הרי לא מצינו שיביאו שערות לבית המקדש, והשיב דמצינו (זבחים דף פ"ה ע"ב) שמקריבים שער העולה.

ממה נספח אין מקום לדבריו, דאי השערות נחשבין לדבר הקרב למזבח, אם כן אפילו לא גזון מתחלה לכך כלל, נאסרו בהנחתה לפניו, לפי מה דנקטין (סימן קל"ט) כדעת רש"י והרא"ש דכל הקרב למזבח אין צריך מעשה שבירה, ואי לא הוי בכלל קרבן פנים (וכדלהלן), אם כן אפילו אי גזון מתחלה לכך לא נאסרו בהנחתה לפניו.

א) דעו באן לא כתב הרשב"א דנאסר בזה, אלא לגבי הבאת פירות, דעלם הבאת פירות מצינו במקדש בביכורים, שנאמר והנחתו לפני ה' חלקך, משא"כ בשערות לא מצינו סחם הבאת שערות במקדש, כמו שכתבתי (בתשובה ב' אות ב').

ב) ועוד הרי אינו מקריב השערות לעלם הע"ז, ובזה אפילו בפרכילי ענבים היו מותרין בהנאה, אף להרשב"א, ואפילו בשר וכזרות אינן נאסרין עד שיקריבם

ומה שהאוסרין רוצים להמציא שכל הבית
ובל ההרים וכל הסביבה טומאה אחת של
ע"ז, ומאי שנא אם גזוז בפני ע"ז או בבנין
המטונף של הע"ז, (שמקורש אצלם בהליכת
יחף, ואף יש הולכין כך בכל הסביבה), ע"כ.

דרי ברור כשמש שיש עבודות אלל הע"ז, ויש מעשים
כמו רחיצה ושאר דברי טומאת שאין בכלל עבודה,
ומש"כ אין עושין זאת לפני הע"ז, (ע"ז לטיל לוח א'
דבזויח היא), משא"כ בשאר עבודות שעושין, סוף דבר
אין הגזירה בכלל עבודה לע"ז.

ו

ומה שטוענין שכונת הגוזזין לשם הכומרים
המשלחים אותם, ועל דעת לעבוד לע"ז, ע"כ.

כ זה בכלל הג"ל, שאף לדברי הכומרים אין עבודה
בזה, ולו יצויר ששלחום, מאחר שאין להם פרים
שום כונה לעבודה, לא מהני כונה הכומרים או המחלחין,
דאין שליחות לעכו"ם, וכמו שכחתי (תשובה ז' לוח
ג') דזה מחשב וזה עובד לא אמרינן, (ושמעתי שהספרים
בעלמם כששאלום השלוחים למה הם עושים זאת ומה
כונתם, השיבו שחוק בעבור המעות), וכבר הוכרר
הדבר שנספריהם לא הוזכר עבודה של גזירה, ואפילו
אם יחשבו שעושין לטובת הע"ז, (כדי להביא השערות
או כדי שהבאים יכניעו עמם ויתנוולו בפניה), הרי
הוא כעושה מלאכות עבור הע"ז, (אפילו מלאכות של
שכירה, כגון לקצור דשא עבורה), כל שאין עבודה לע"ז
בעלם הגזירה, שאין עבודתה בזה, לא נעשה תקרובת
ולא גאסו חפנים שנקלרו, וכבר בארכתי בזה יותר
מדי.

ז

ושמעתי מהרה"ג מה"ר בנימין ואזנער
שליט"א במאנסי, שהעיר מזוה"ק (פרשת
תזריע), דיש טומאת ע"ז בשערות האלו.

זכאורה כונתו לדחיתא (בדף ג' ע"א), תל חזי
כחוב וכל הנשים אשר נשא לזן וגר, בשעתא
דכוו עבדין עבדתא הו אמרי דל למקדשא וכו', בגין
דשכרי קדושה על ידיהו ואתקדש הכוה עבדתא וכו',
כגוונא דל מלן דעבדי עבדתא לעכו"ם וכו' כיון דאדכר
ליה על הכוה עבדתא הו רוח מסאבא שריא עליו וכו',
כנענים פלחי לעכו"ם אינהו, ומחדבן כלכו כחדא
ברוח מסאבא בעכו"ם וכוו בגין בניין לטוסייהו וכו'.

לפניה ממש, כמו שכתב בעור וברמב"ם.

ג) ואפילו אח"ל שעלם הנתינה בכוונתו כהקדשה
לפני ט"ז, (ע"ז לטיל לוח ב'), דכוא בעלמו חידוש גדול,
(ע"ז חסובה ע' לוח ה'), הרי לא מלינו כזה בפנים
בשער אדם כי אם בשער בהמה.

ג) ואפילו אח"ל בחגב דחייב (אף אי בעינן
כעין פנים), הוהיל ולוארו דומה לואר בהמה, הני מילי
בשחיטת חגב, אבל הבאת חגב לפני ע"ז לכולי עלמא לא
נאסר, (וגדולה מזו מלינו בטורי זבד דאפילו בשר חי לא
נאסר בהנחתו לפני ע"ז, וכן כתב הרשב"א להדיא,
אע"ג דבשחיטת חיה לשם ע"ז נאסר אף לרבי יוחנן
(דפוער הזבחה מחוסר חבה) מאחר דהיה ראוי לבמה,
(ע"ז מנחת חינוך (מלוח כ"ז לוח ב'), ובשו"ת מהרי"א
הלוי (ח"א סימן ל"ד) הובא בתשובה א' לוח א' סעיף
ג'), וכוה הדין בגדון דידן דשערות של בהמה אינן
כשער אדם, ואפילו אם לא נחלק בין אדם לבהמה, הרי
אף בבהמה אין ענין של הקדשת שערות, ורק כשהשערות
טפלין לעלם הקרבן לא גוזזין, ושפיר העיר חתני החריף
ובקי עובד מה"ר חיים פירסויפר נ"י, שאחר שנפלו
השערות, בשום אופן אין נקרבין.

ואם היו מקריבין את עלמן להע"ז עם שערותיהם,
כשהן עדיין מחוברין, היה מקום לדון אם נאסרו השערות
בהנחה, וכל זה כתוב להדיא בשו"ת חזון נחום (סימן
ס"ג לוח י"ט) לענין סנדל של תקרובת ע"ז, (ע"ז מה
שכתבתי בתשובה א' לוח ד' וריש לוח ה'), דלא נאסרו
השערות על ידי הנחתן לפניו, אע"ג דמלינו שערות
קרבין למזבח, והלמר שבראשי הכבשים, בזמן שהם
מחוברים יעלו (זבחים שם, ובחוספות שבת דף ק"ח
ע"א ד"ה ואי), הרי אינן קרבין בפני עלמן, (וכדחתן שם
פירשו לא יעלו), וגדולה מזו כתב דהיינו טעמא דזרק
מקל לא נאסר אע"ג דאיכא קרבן ענין, דלינו אלל
ממכשירי קרבן, עיי"ש בדבריו הנתימים.

ד) ופשוט לדעת הרמב"ן וסויעתו, דשכירה
מקל לא נאסר, מכיון דאין דומה לפנים, אם כן אפילו לו
יצויר שעובדה בעלם הגזירה, לא נאסרו, ולא דמי כלל
לפירות שמביאין לפניו כמו בביכורים, דנאסר אף לרבי
יוחנן, דלא מלינו בפנים ענין עבודה בשערות ולא בגזירה
ולא בהבאה, ומשיטתו נשמע לדיון, ולא גרע משכירה
מקל דלא נחשב כעבודת פנים, הגם שיש ענין של קרבן
ענין בפנים, ותל"מ.

ח

תשובות להערות (תשובה י"א)

וכו' שראו למצני הו' אמרי מלה, וכיון דאחדכר בפומייהו סליק עליה רוח מסאנא, כד אסתליק עבדחא ברוח מסאנא אסתליק, כיון דאטנו ישראל לארעא בעא קב"ה לדכאח לון ולקדשא לון ארעא ולאפנאח אחר לשכינתא, דלא תשרי שכינתא גו מסאנא, ועל דא בהבוא גנע לרעת הוו סתרים בניינין דאעין ואבנין דאחעבדו במסאנא וכו' ע"כ, (ועוד בדף נ"ב ע"א), עיי"ש באורך.

וצ"ב שהרי צמנן אברהם (הובא לעיל תשובה ח'), דמותר לעשות בית הכנסת מבית עבודה זרה (מכיון דמחוזר), וכל שכן דמותר להדיק לדור בו, ועל כרחק צריך לומר דאם נמכר על ידי עכו"ם, הוי ככלל ביטול (ביו"ד סימן קמ"ו סעיף ח'), משא"כ כשבאו זכא לארץ ישראל והכנעניים ברחו לנפשא, באופן שלא היה שום ביטול על ידם, וכבר הזכרתי שהיו נדיקים שמועו מליכנס לביהכ"נ כזה אפילו אחר שנמכר על ידי הנכרים, ומסתמא מחמת הזוה"ק הנ"ל, (הגם שכבר נחבטל על ידי המכירה, משא"כ בארץ כנען), והגם דמלינו שהתנאים השתמשו בע"ז שנחבטל, (וכי הימא מחמת רוב קדושתא לא חששו לזה, הרי מלכי בית דוד שלא היו כולם נדיקים כידוע ואח"כ לא נמנעו מלהשתמש בכתר בני עמון, ואולי כבר נתקן ע"י דוד המע"ה, ומלאתי כזה בפירוש הזכר), וכן החירו הפוסקים צעירי נרות (כמו שכתבתי בתשובה ד' באורך), יש לומר דבית גרע, שבו שייך אישרה שם הסע"ה, אך בחפלים שאני.

וב"י הימא אם כן ציעקב אט"ה שבעמין תחת האלה (בראשית ל"ה), ופירש הרמב"ן שלא היה מן הדון, שכבר נחבטל, אלא משום עכירת הקודש, (ובספורנו כרי לסלק מחשבת ע"ז), והחתם סופר (ע"ז דף ל"ב ר"ה ואמנם) מבאר דברי הרמב"ן וז"ל, יעקב מחמיר לחומרא בטלמא מפני שרצה לעלות בית אל, לאו אורח ארעא להיות ביד בניו אפילו ע"ז מבטלת וכו' שיחקדשו ויעברו ויבינו עולמם לקבלת פני השכינה כמו במחן חורב, עיי"ש שזה חוכן כונחו עכ"ל, והנה זוה"ק (שם קט"ג ע"א) וז"ל, ויטמון אותם יעקב בגין דלא יתבטל מסערא דע"ז כלל עכ"ל, ופירש רבי אברהם גלאנטי וז"ל, ואפשר גם כן קודם שנטלו הכריחו לעבודתם שיצטלו בעל כרחם דשמיה ביטול, ומן הדון היו יכולים להנות מהם, אבל יעקב לביתו חסיד גמור לא רצה להנות ממנו כלל וכו' מדבר שיהיה בו צד איסור ע"ז כבר, אפילו שעתה הוא מותר, לא רצה להנות ממנו משום לא ידבק בדרך וגו', וכו' שהיה מחמיר, דיעקב

גבר שלם ככלא הוי זכוי מתדבק ביה בקב"ה, (א"ה ועיין להלן שהיה מתדבק במדת חפארת), כלומר שמי שהוא דבק בקב"ה ראוי להחמיר בשמץ זכרון ע"ז וכו', שיעקב היה חסיד גמור אטמין לון וכו', שכרי דוד אחרי שבטל אחי הגתה את הע"ה חייב וזכוי על ראש דוד, ולפי שדוד לא היה כל כך חסיד כאבות הראשונים לא דקדק כל כך בדבר זה מאחר שמוחר מן הדון עכ"ל, עוד שם לענין עטרת מלכא וז"ל, כי לא היחב העטרה השמים לע"ז, וז"ל, לפי זה שממש הע"ז בעלמה היחב על ראש דוד עכ"ל, והארכתי כבר לעיל (בתשובה ד') בזה, ושמע מינה דמדריגות יש בזה, והוא בע"ז עלמה, (משא"כ בנדון דידן כמו שכתבתי שם).

וא"י נמי, דאם תחלת בייטור נעשה לשם ע"ז גרע, (ובשערות הגידול נעשה בשב ואל תעשה).

ח

מאחי הגאון שליט"א שהקשה דבגמרא (דף נ"א ע"ב) בספת לה צואה מוקמינן בצואה לתה ומוכח שם דלא נחבין לשבירה דייקא, אלא כיון שהיא לתה חייב, ושמע מינה דאין צורך שיכיון לשבירה דייקא, ואם כן למה לא נחשב הגזירה בנדון דידן לעבודה, הגם שאין מכיון לע"ז בעצם הגזירה.

פ"ש הוא, דנהי דמייירי באין דרך עבודה זרה, מכל מקום דעת הסופר לעבודה זרה בעלם הספיתא, ונהי דצנאח קשה לא היה חייב מיחה, מכל מקום דעתו וכוונתו לעבודה זרה, אלא דלא מתחייב במעשיו אלא בצנאח לחה, דהוי כעין פנים, (מאחר דאין דרך עבודה זרה, ולא הוי ככלל איבה יעבדו), והוא הדין כשדרך עבודה זרה, (באופן דחייב מיחה או בצנאח קשה), לא נאסר משום חקירות אלא בצנאח לחה דהוי כעין פנים, ואט"ג דלא נחבין להקריב לפניו בשבירה דוקא, סוף סוף כונתו לעבודה בספיתא הצנאח לשם חקירות, אלא דחקירות כזו שאינו כעין פנים לא אסרה החורב בטנאח.

ור"ב בנדון דידן שאין הספר מכיון לעבודה כלל (וכל שכן בשאין דעתו להקריב השערות כלל), פשוט דאף אם נהנה מזה שמבייע להמתגלחין בענין שטושין לכבוד הע"ז, דלא נחשב כזה מעשה עבודה וחקירות לע"ז מחמת שנשברו השערות תחת ידו.

סימן

תשובות להערות (תשובה י"א)

ט

מחתני הרד"ג מה"ד אברהם גראס שליט"א,
דמצינו דעיקר הריצוי לבעלים שמתכפרין,
ומעשה השחיטה נעשה על ידי אחר.

כבר נחנח בדברינו, ומעשה הגזיזה של הספרים לא
נחשב להם עבודה כלל, ולא דמי כלל לשחיטה
קרבן, דאע"ג דכשירה בזר (ושחיטה לאו עבודה היא,
זבחים דף י"ד ע"ב, עיין בחוספות שם), מכל מקום
היא חלק ממזות הקרבן ולריכה בונה לשם שחיטה
קדשים, ומחנכין בקדשים פסול (זבחים דף מ"ז ע"א),
(ובנחכין לשחיטה קדשים אע"פ שנשחטו שלא לשמה
כשרין הן (ברוב קרבנות) אע"פ שאין עולין לבעלים
לשם חובה), משא"כ בנדון דידן, מעשה גזיזה הספרים
לא נחשב להם לעבודה ומזות קרבן כלל, ולו יאמר
דנפלה סכין והכנים ראשו תחתיו ונתגלת, סגי לדידהו,
דעיקר הענין הוא בהמחגלת, שאינו חלל כבעלים בלעד,
ואף הוא כבהמה עומה, וק"ל.

חיים יוסף דוד ווייס

נכרים בזמן הזה, אם מעשה אבותיהם בידיהם (תשובה י"ב)

בהיותי אצל הגאון הגדול בעל שבת הלוי שליט"א, הצעתי הא דאמרינן בגמרא (תולין דף י"ג ע"ב) שנכרים שבחול לאו עובדי ע"ז הן אלא מנהג אבותיהם בידיהם, והובא בשו"ת מהר"ח אור זרוע להלכה למעשה (הובא בתשובה ב"ה) המדובר הוא רק בעבודת הנוצרים, ולא בשאר ע"ז, כמו בנדרין דירן שאדוקין בע"ז ממש, ואמנם העיר לי הגאון רבי מנשה קליין שליט"א בעמח"ס משנה הלכות, דבגמרא נאמר סתם, והוא הדין לכל ע"ז שבזמננו, ואמינא אעבור על פרשתא דא.

א

על מי נאמר מימרא דא

הרמב"ם (בפירוש המשניות חולין פ"ה מ"ח) כתב וז"ל, שחיטת נכרי וכו' שלא נאמר עליה חסורא בהגדה כמו תקרובת ע"ז וכו', לפי שטובדי ע"ז מתלקים לבי חלקים, בלי מהם היודעים לעשות אותה, ר"ל להבינו אל המזלות וכו' להוריד הרוחניות בהן ושאר אותן שטויות שמטונסין בשכל וכו', וכצ"ה הם העובדים לאותן הכוזבות הידועות כפי מה שלמדו מחכמיים בלבד, וכך הם רוב טובדי ע"ז, והחלק הזה האחרון, עליו אמרו רז"ל גוים שנחול וכו' מעשה אבותיהם בידיהם וכו' עכ"ל.

ואף בתוספות (ע"ז דף ב' ע"א ד"ה חסור) משמע דקאי גם אטובדי ע"ז, ורק בסוף כתבו ללמד דבזמן הזה יש להקל ביום אידם מכיון דידוע שאין טובדין ע"ז, ומינה דבשעה שנאמר מאמר זה היו טובדין ע"ז, איברא דברא"ש (שם) כרך שניהם ביחד, שכח וז"ל, דעכשיו אין הגוים שבינינו טובדי כוכבים, ולא אזלי ומודי כדאמר (פ"ק דחולין) גוים שנחול וכו' עכ"ל.

הרי שלך לפיך, דהגם שטובדין לאותן הכוזבות (לא כמו הנוצרים חלל טובדי ע"ז ממש), הם בכלל מעשה אבותיהם בידיהם, וכן בחידושי חתם סופר (שם) וז"ל, שאין סתם בני אדם באומות מצויים ומשכילים דברים עמוקים כאלה, והם אומרים לען אבי אמה כמנחם אנשים מלומדה ולא דעת ולא תבונה וכו', רק מנהג אבותיהם בידיהם עכ"ל.

ובאמת אף עבודת כוזבים, לדעת הרמב"ם כיו ע"ז ממש (נפ"ח מהלכות מחללות חסורות כ"ד, ונשמע ע"י הפנמונ), הביאנו בשו"ת חתם סופר (חיו"ד סימן קל"ח) ובשו"ת מהר"ם פיק (חיו"ד סימן קנ"ב קנ"ג), וז"ל, דאע"כ דגוים בזמן הזה לאו טובדי ע"ז זינבין, היינו דוקא לענין אילן ומורה ולענין סתם יונם, ולא אדוקי בזמן הזה כולי האי, אבל עבודתו ע"ז נמורה עכ"ל, וכן העלה בשו"ת הפרקסחא דעניא (ח"ג חיו"ד סימן קנ"ח ד"ה גרס), דבגמרא קמי חכולי עלמא, (חלל שפירש הטעם דטכ"ס בחולל השכילו אחר שגנו ישראל לחולל, וז"ל חכמהם וביניהם לעיני כל העמים, ונמנל לפי זה דבמקומות שלא הגיעו הגוים, שייך טובדי ע"ז ממש, ואמנם אם רואין שאוחזין מעשה אבותיהם בלי השגחה גדולה, הרי פסקם הרמב"ם שהגם טובדי ע"ז ממש, (ומה שכחב הרדב"ז בח"ד סימן תקל"ז (ק"ז) דהנוצרים חונם טובדי ע"ז, וז"ל הישמעאלים, שייך במקור דבריו בשו"ת הרא"ש (כלל ה') ובשו"ת הפרקסחא דעניא (ח"ג חיו"ד סימן קנ"ח ד"ה הן אמת), עוד בפירא אברך אחד, דלמ"ד דנכרי אינו מזהב בשיחוק, על כרחך לא מיירי בגמרא לענין הכוזבים, דאין טובדי ע"ז כלל.

ב

הג"ח להלכה, אם רק מנהג אבותיהם בידיהם

הרמב"ם (בפירוש המשניות שם) כתב על אותן שפושין מחמת מנהג וז"ל, גוים שנחול וכו' מעשה אבותיהם בידיהם, ועל אלו אמרו שחיטתן מטמא בלבד עכ"ל, והיינו ששחיטתן נבלה אך לא חסורין בהנאה, אמנם בספר הוד (נפ"ח מהלכות ע"ז ה"ב) כתב בהדיא דהנהיג מחקרוט ע"ז לוקה שתיים, ועל כרחך אפילו בזמן הזה, וכן הרמב"ן (ספר המזלות ל"ח רל"ד) לא חילק בין עכ"ס הראשונים לזמן הזה.

והנה בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סימן קע"ה) כתב דבזמן הזה בשעת הדחק יש להקל על פי מאמר הלז, ובמנחת פחים (יו"ד סימן קל"ט) הקשה דזה נגד הסוסקים, ונלע"ד דמהר"ח אר"י סמך על מה שכחב הרמב"ם בפירוש המשניות, אך בבית יוסף (סוף סימן קמ"ח) הביא מאמר זה רק להקל ביום אידם, ולא בחקרוט ע"ז ממש, ועיין לעיל מה שכחבתי בשם החתם סופר, ונמנל שהמהר"ח אר"י יחיד בזה.

חיים יוסף דוד ווייס

2

אדם, אפילו אם הפרטים ידועים, ועובדא דידן יוכיח, ולאחר כל הציבורים יש מהלכים שונים בין המורים מן הקטנה עד הגדולה.

三

מלבי"ד זה נראה פשוט דכל המדובר בשםך על הכ"ד
 אם בכלל חונם או שוגג, היינו כשרנו על
 הדבר, משא"כ בשכל העולם החזיקו את הדבר בחזקת
 היתר, ושוב מודע חשב חדש, אין זה בכלל הוראת ב"ד
 כלל, כי מעולם לא דנו עליו, ובשלמה נבאנו עדים שהם
 בעלים, והיא נריפה ללכת מחזקה אשת איש, יש מקום
 לומר דאשה דיוקא ומינסבא, אך מי שאכלה חרומה
 נודע שנאמרה פטה מת בעלה, בלי שיעלה שום חשב
 על חיון, וכי יש בזה אמונא בעולם שאינה חנוסה בזה,
 וק"ו ב"ב של ק"ו מזהמה שנמלכה עריפה, (עיין מה
 שכתבתי באורך שם אורח י"ב), ועיין עוד בשו"ת דברי
 חיים (סא).

וּבְגִדֵי הַיָּמָּה כִּדְרֵי הַחֵירוֹת רַבִּינִים הַמְּפֹרָסִים
בְּהוֹרָאָה לְכָל הָעוֹלָם, אֵךְ רֹבֵץ וְרֹבֵץ שֶׁל
הַרְבֵּי עַמִּים לֹא שָׁמְעוּ וְלֹא יָדְעוּ מִלְּהוֹמָה מִכֵּל הַחַסֵּם
וְלֹא דָּם בִּזְרֵם כֹּלֵךְ וְהַמֶּשֶׁם אֵין בֵּין הַמִּטְוֵן שִׁדְדוֹ מִזֵּב מִד
יִמִּים אֵלֶּה, וְהַמֶּשֶׁם חָזָק וְלֹא הַמִּטְוֵן כִּלּוֹם עַל זֶה, אֵין
אֵךְ לֹאִם גָּדוֹל מִזֵּב, וְלֹאִם רַחֲמָנָא פְּטִירִי, וְאֵין לֹרֶךְ
לְחַסֵּם הַחֵירוֹת

ג' ערך יעוין נקודה בניה יעקב (שם ד"ר ח"ר) וז"ל
האין חלו כל בקרבן וכו', דבר נבואה עמ"י
שדים וכו' דמותר לבטל דחלו כוב לה למענד דמיום
אניחא, ואפ"ר לעין קרבן חייבת, והעמס מדאורייתא
מותר לבטל וכו' עכ"ל כל זה בחצתי בחפז.

והכני דוש"ס ובמ"ס

חיים יוסף דוד ווייס

היוצא לנו מהנ"ל:

אין צורך לשום כפרה.

Handwritten musical score for the song "The Rose Tree". The score is written on three staves. The first staff is for the vocal melody, starting with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The second staff is for the piano accompaniment, starting with a bass clef. The third staff is for the piano accompaniment, starting with a bass clef. The music is in 4/4 time. The lyrics "The Rose Tree" are written below the first staff. The score is handwritten in ink on aged paper.

Figure 1

הנה עתה נבחר, בשם ברך אחד, שאותן
שילשנו פה ממשך דרו צריכים כפרה. דמי ג' מ' 25

בבב מלחי חמורה, ולדעתי חזק היסוד הנלמד במערכת
אלו, מעט שחזקו בכלל תקדמות צ"ח, ולא יחיד
שמן בכלל צ"ח פשוט דלמן לרוב שום כשרה, ואחלה.

בב"ר הארצתי בקונטרס חוגם וסוגם (נדפס בב"ר סי'
 סימן קל"ד אות ה') קטועה על דעת ב"ר (למה
 פוסקים חנום הוא, טעם בשו"ת שבות יעקב (ח"ה סימן
 ס"ה), ולבסודר קשה שמה שכתב הרמב"ם (צמ"ח
 מהלכות שגגות ה"א) ועיין בשו"ת נודע ביהודה (תנינא
 חט"ד סימן ל"א) ודמתי בדבריו (ע"ס).

והנהגה המעטת (ה"ל סימן א' קפ"ט) כחב' דטעות
גמור של הוראה הוי' אונס, (הבזול' הרמ"א
ב"ק סימן י"ז) ובזיה' מאיר הביא מה שכתב הרשב"א
(בסימן י') דטעות של הוראה אונס הוי' כשאינן הטעות
במליצות, וכן כתב בשו"ת נודע ציבור (הניגה מחלפ"ו)
סימן קל"א, וטעין עוד כמה שכתבתי (בזה"ד שם)
ז"ל, (ובשם הסדי חמד ושו"ת בער משה) וממלא' דפוזון
דיון שלל עמו במליצות כלל' אונס הוי' ואין צריך פירוק.

ואת"ל אח"ל שיהיו טעות במניחות, וכגון שיטעון
המחמיר שלא נודע עד עתה שפונתם לחדש
השעירות, (מה שטע"י דעתי לא השלם ולא מוריד, וכמו
שביתרתי במדבר), כבר כתבתי הפוסקים דאם הכוונה
בא מגדולי הדור, אנוס הוא, ומשמע דאפילו אם טעו
במניחות בדבר, שיון בשארית ברית יעקב (חלשט"ז) סימן
י"ב ד"ה אף), ובצרכי יוסף (סוף סימן י"ז) כתב וז"ל,
אבל עוקרן של דברים וכו' מיכל שטעמה עפ"י צ"ד
הגדול שאין למעלה הימנו, דכתיב הו' שונגת גמורה היא
דמה היות לה למעבד וכו' והיו כחונתם טע"ל הביאו
בשארית דברי הוי"ט (ח"ב סוף סימן כ"ז), וכן משמע
בשארית סדד"ו (ה"ד סימן א' ק"ר), וכל שכן בגדון
דיוק, דאפילו אם הוצ"ד טעו באיזה פרט מהפרטים,
הלא פסח כזה צדיקו תהרבה ט"ו, אינו מסור לכל